

Setembre 2023

INFORME DE CONJUNTURA I SEGUIMENT DE LA SEQUERA

Secció d'Estudis Agraris. Alacant

ÍNDIX

1. RESUM	3
2. INDICADORS AGROMETEOROLÒGICS	4
2.1. Temperatures	4
2.2. Precipitacions	7
2.3. Reserva d'humitat del sòl	9
2.4. Índex de precipitació estandarditzat (índex de sequera)	10
2.5. Vent	11
3. SITUACIÓ DELS EMBASSAMENTS I RECURSOS CIRCULANTS	12
3.1. Xúquer	12
3.2. Segura	14
3.3. Transvasament Tajo-Segura	15
4. DANYS PUNTUALS I SEQUERA EN CULTIUS	15
5. ESTAT DELS CULTIUS	16
5.1. CEREALS DE GRA	16
5.2. Tubèrculs	17
5.3. Industrials	18
5.4. Farratgeres	19
5.5. Hortícoles	19
5.6. Cítrics	28
5.7. Fruïters de fruit carnós	31
5.8. Fruïters de fruita seca: ametler	36
5.9. Vinya	37
5.10. Olivar	38
5.11. Garrofera	39
6. Annexos	40
6.1. Índex de gràfics	40
6.2. Índex de quadres	40
6.3. Índex d'imatges	40
6.4. Fonts	41

1. RESUM

Durant el mes de setembre va continuar la tònica d'altres **temperatures**, amb una temperatura mitjana de 22,92 °C, que va suposar una superació de la sèrie històrica de més de mig grau. Encara que tant la mitjana de mínimes com la de màximes va ser lleugerament superior a l'històric, van destacar les oscil·lacions tèrmiques a principi, meitat i final de mes. La **precipitació** registrada, de 44,73 l/m², va suposar un dèficit superior del 20 % de la mitjana històrica i es va agrupar en dos períodes fonamentals al voltant dels dies 2, 3 i 15.

Es va produir un episodi de **graníssol** durant els dies 12 i 13 que va afectar l'horta tradicional del Baix Segura i va causar danys importants en cítrics i en hortalisses com el bròquil, l'api i la carabassa. Així mateix, es van observar danys lleugers en l'api a l'Alt Vinalopó.

Quant als **cereals**, en el primer terç del mes estaven pràcticament segades totes les parcel·les de l'àrea arrossera de la província; es van observar rendiments limitats per la presència de mala herbes i *Pyricularia*. Va finalitzar la sega de dacsa al Baix Segura i va continuar al Comtat.

En el cas dels **tubèrculs**, tant les arracades de moniato com les plantacions de creïlla de verdet al Baix Segura es van veure frenades per les pluges de principis de mes.

Va continuar el trasplantament dels cicles d'**hortalisses** de tardor a les comarques del sud, mentre anava finalitzant la recol·lecció dels cicles d'estiu a l'aire lliure d'albergínies, pimentons, carabassetes i tomaques i s'iniciaven els primers talls en els cicles de tardor d'hivernacle d'estes mateixes hortalisses. Per la seua banda, a l'Alt Vinalopó es va procedir a la recol·lecció de crucíferes, arrels i api, influïts per la presència de males herbes.

Al Baix Segura i al Baix Vinalopó, en l'àmbit dels **cítrics**, es va iniciar el tall de llima fina a ritme lent, així com de clementines primerenques. A la Marina Alta va començar a final de mes la recollida de la clementina Marisol.

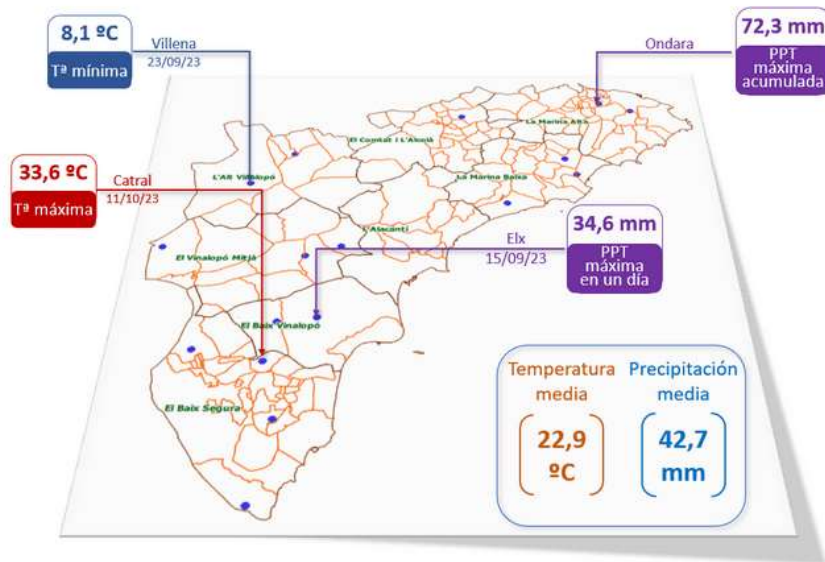
Va destacar durant el mes la recol·lecció de **fruiters** com el magraner, centrat en les varietats acco i valenciana. Diverses incidències per plagues com la barreneta, malalties com l'alternària i algunes fisiopaties van obligar a destinar una part de la producció a segones qualitats. Es van collir igualment les varietats de pomera, perera i bresquillera pendents en les comarques del nord de la província.

Va continuar la recol·lecció d'**ametler** a les comarques septentrionals, mentre finalitzava en les meridionals, i es va confirmar el pronòstic d'una baixada important de la producció.

Les pluges de principis de mes van obligar a detindre la **verema** a les comarques de l'interior. Les precipitacions van frenar la generació de grau en la varietat monastrell, cosa que va alentir una campanya que venia avançada. En el cas del **raïm de taula**, va continuar la recol·lecció al Vinalopó Mitjà de les varietats Doña María, red globe, ideal i varietats apirenes al llarg del mes, amb una presència important de granulla en algunes d'estes. Per la seua banda, es va iniciar la recol·lecció del raïm Aledo en esta comarca i va finalitzar a la Marina Alta el de moscatell.

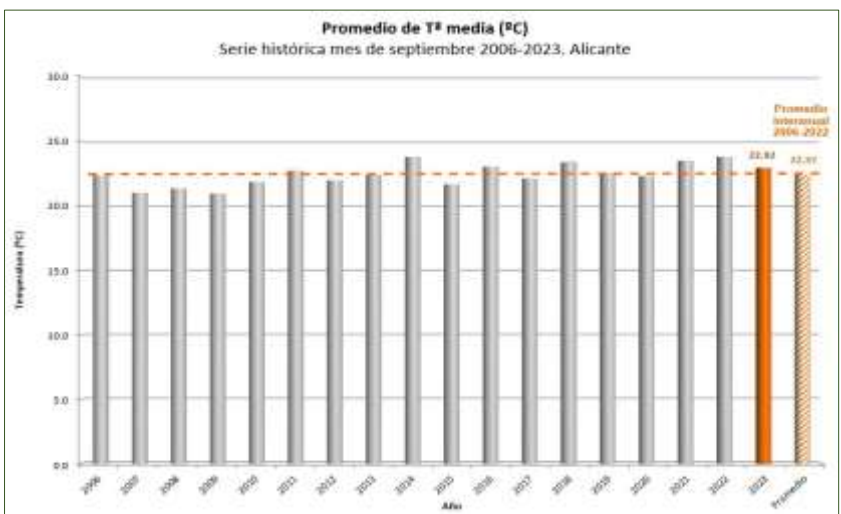
2. INDICADORS AGROMETEOROLÒGICS

Gràfic 1. Resum d'indicador.¹

2.1. Temperatures

El mes de setembre va ser **càlid** a la província d'Alacant. La temperatura mitjana es va situar en els 22,92 °C, això és, 0,55 °C per damunt de la sèrie històrica recollida en el període 2006-2023.

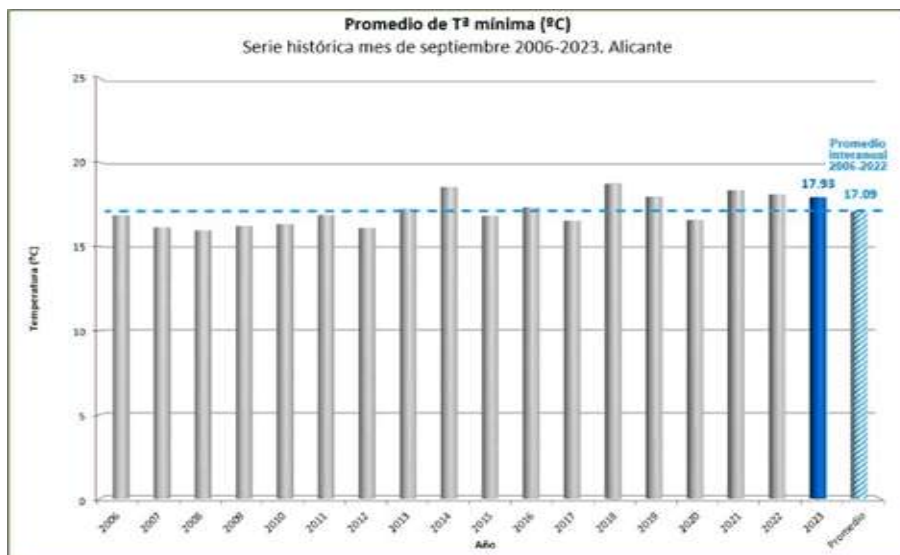
Gràfic 2. Temperatures mitjanes.¹

El caràcter càlid del mes va ser causat tant per les temperatures màximes com per les mínimes, les dues per damunt de les sèries històriques respectives, amb més diferència en les temperatures nocturnes.

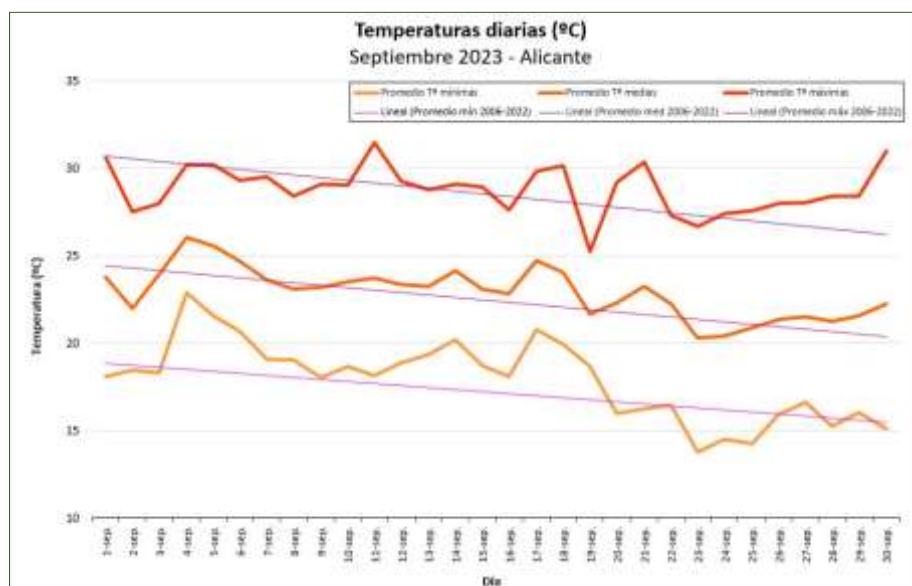

Gràfic 3. Temperatures màximes.¹

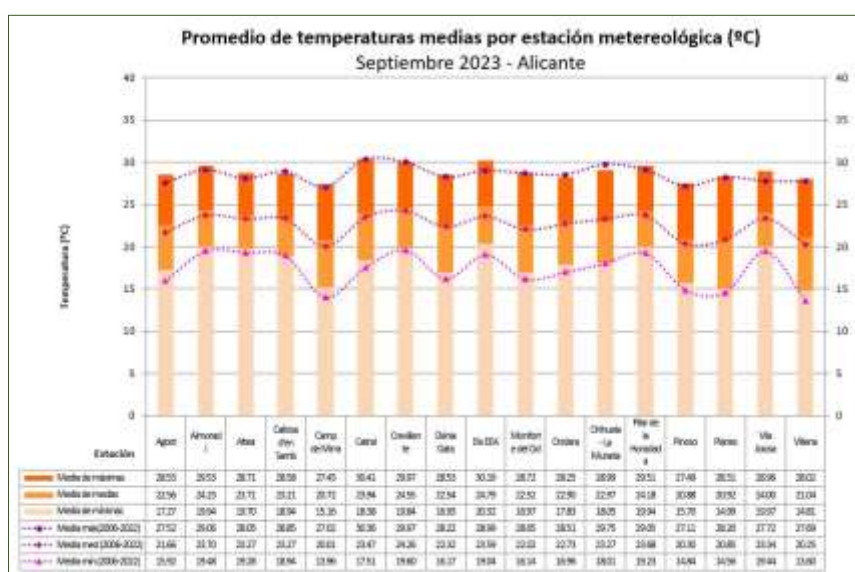
Gràfic 4. Temperatures mínimes.¹

Les temperatures màximes, mitjanes i mínimes van tindre molta oscil·lació al llarg del mes, van presentar irregularitats més elevades entre els dies 1 a 4 i entre el 17 i el 22, així com una elevació sobtada per damunt de la normalitat en les màximes de final de mes.

Gràfic 5. Temperatures diàries.¹

Quant als diferents observatoris, es van registrar tant en les temperatures mínimes com en les màximes valors per damunt de la sèrie històrica, amb diferències respecte a la sèrie que en cap cas van superar els 1,5 °C.

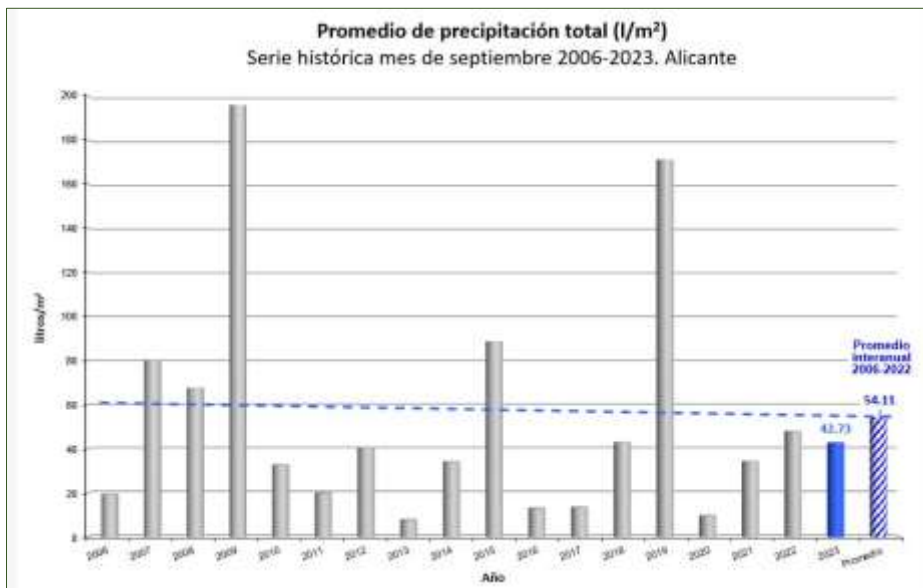

Gràfic 6. Temperatures per estació.¹

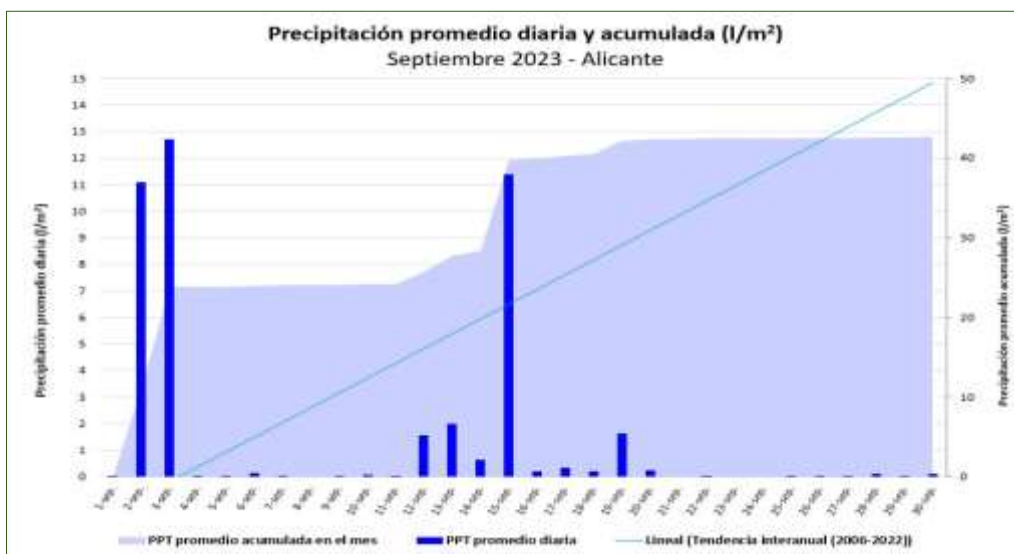
2.2. Precipitacions

La precipitació mitjana va ser de 44,73 l/m², això és, un 21,04 % inferior a la mitjana interanual de la xarxa SIAR registrada entre els anys 2006 i 2022. Per la seua banda, l'AEMET va qualificar el mes, pel que fa a la pluviometria, com a **normal**.

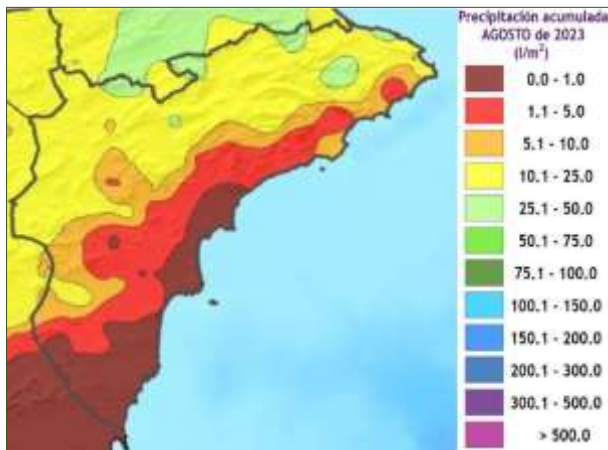

Gràfic 7. Precipitació mensual.¹

Les precipitacions es van concentrar entre els dies 2 i 3, en què es va registrar el 55 % de les pluges totals i en un segon període, entre els dies 12 i 19, principalment el 15, en què es va registrar una mitjana d'11,38 l/m².

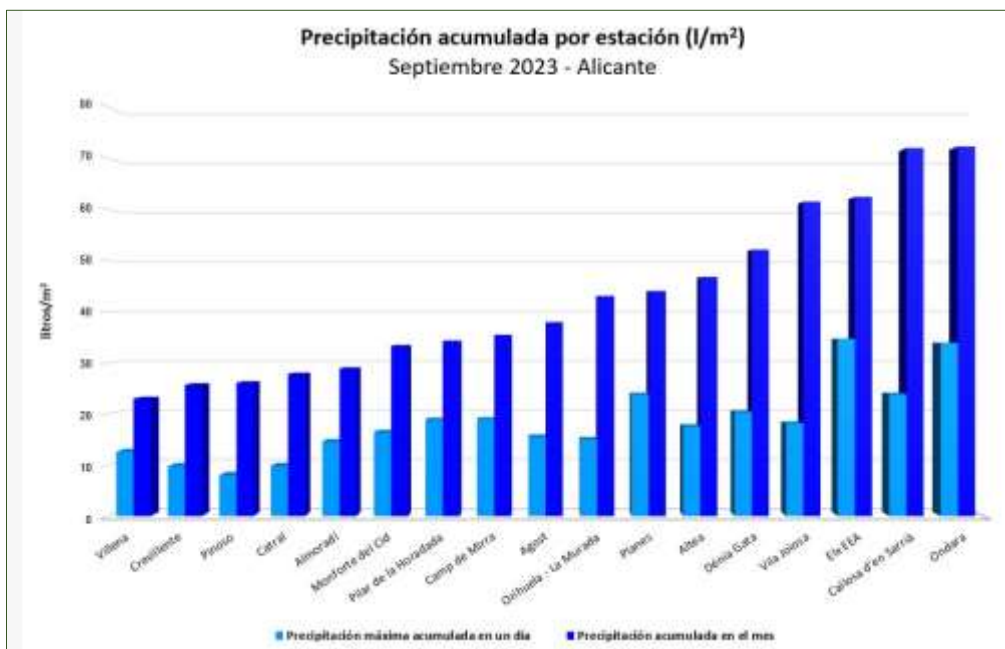
Gràfic 8. Precipitació diària.¹

Gràfic 9. Precipitació acumulada.²

Les estacions d’Ondara i Callosa d’en Sarrià van registrar les precipitacions acumulades més grans al llarg del mes; cadascuna d’estes va registrar 72 l/m².

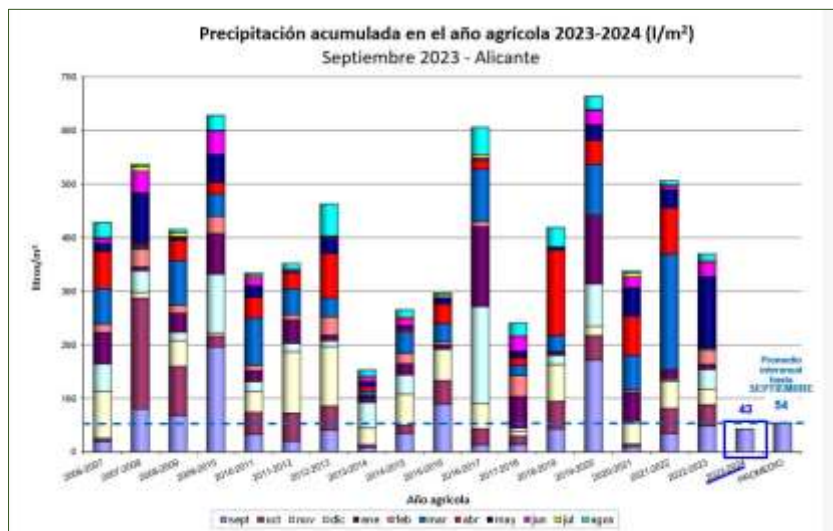
Quant a les pluges caigudes en un sol dia, va ser l’observatori localitzat a Elx el que va obtenir el valor més alt amb 34,60 l/m², seguit de prop per l’estació d’Ondara, amb 33,80 l/m², tots dos episodis esdevinguts el dia 15.

Gràfic 10. Precipitació acumulada per estació.¹

Precipitació any agrícola

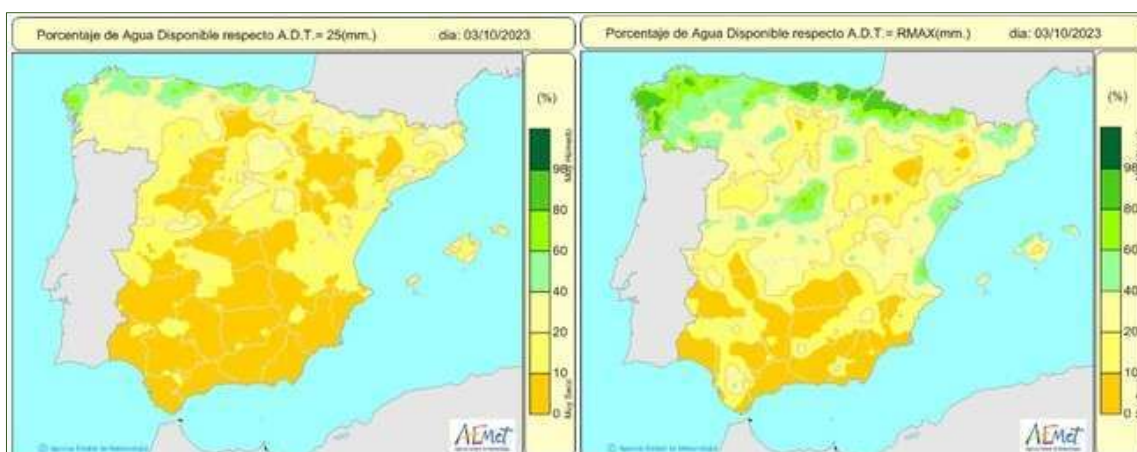
L’1 de setembre es va iniciar l’any agrícola 2023-2024 amb una mitjana de 43 mm de precipitació, la qual cosa suposa a escala provincial un 20 % menys de la mitjana de la sèrie històrica.

Gràfic 11. Precipitació any agrícola.¹

2.3. Reserva d'humitat del sòl

Es va intensificar el dèficit d'humitat¹ en les capes superiors i inferiors del sòl, amb una reserva d'humitat del sòl en les capes superficials per sota del 10 % en totes les comarques, a excepció de la zona nord de la Marina Alta, el Comtat i l'Alcoià, on va estar entre el 20 % i el 40 %. Per la seua banda, en les capes inferiors la reserva d'humitat es va emmarcar per sota del 10 % al sud de Baix Segura i entre el 10 % i el 20 % en la resta.

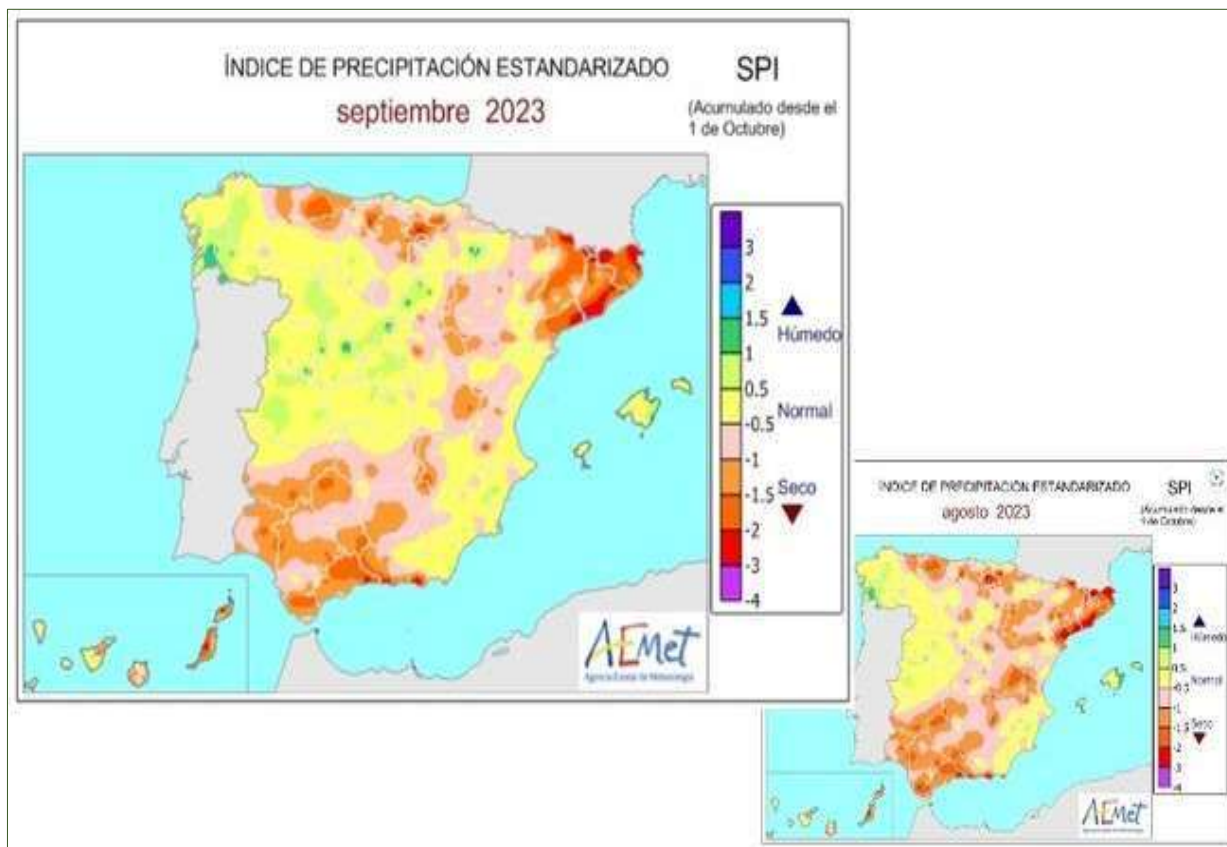
Gràfic 12. Reserva hídrica del sòl.²

¹ El percentatge d'humitat d'un sòl en la capa superficial mesura la relació entre l'aigua disponible (AD) i una quantitat d'aigua disponible total de 25 mm (ADT= volum contingut a capacitat de camp – volum contingut en punt de pansiment). La profunditat a la qual equival esta ADT depén del tipus de sòl (oscil·la entre 20 i 25 centímetres per a un sòl franc, per exemple). El percentatge d'humitat del sòl respecte de la reserva màxima (Rmàx) fa referència, en canvi, a la quantitat d'ADT que un sòl pot retindre en un volum que assolix la profunditat de les arrels, i dona informació, per tant, de les capes més profundes del perfil.

2.4. Índex de precipitació estandarditzat (índex de sequera)

L'índex de precipitació estandarditzat (SPI)² segons l'aigua acumulada des del començament de l'any hidrològic (1 d'octubre) va registrar valors entre -0,5 i 0,5 vegades la desviació estàndard en la majoria de la superfície provincial, excepte una àrea al Vinalopó Mitjà amb valors entre 0,5 i 1 i una altra a la Marina Baixa entre -1 i -0,5.

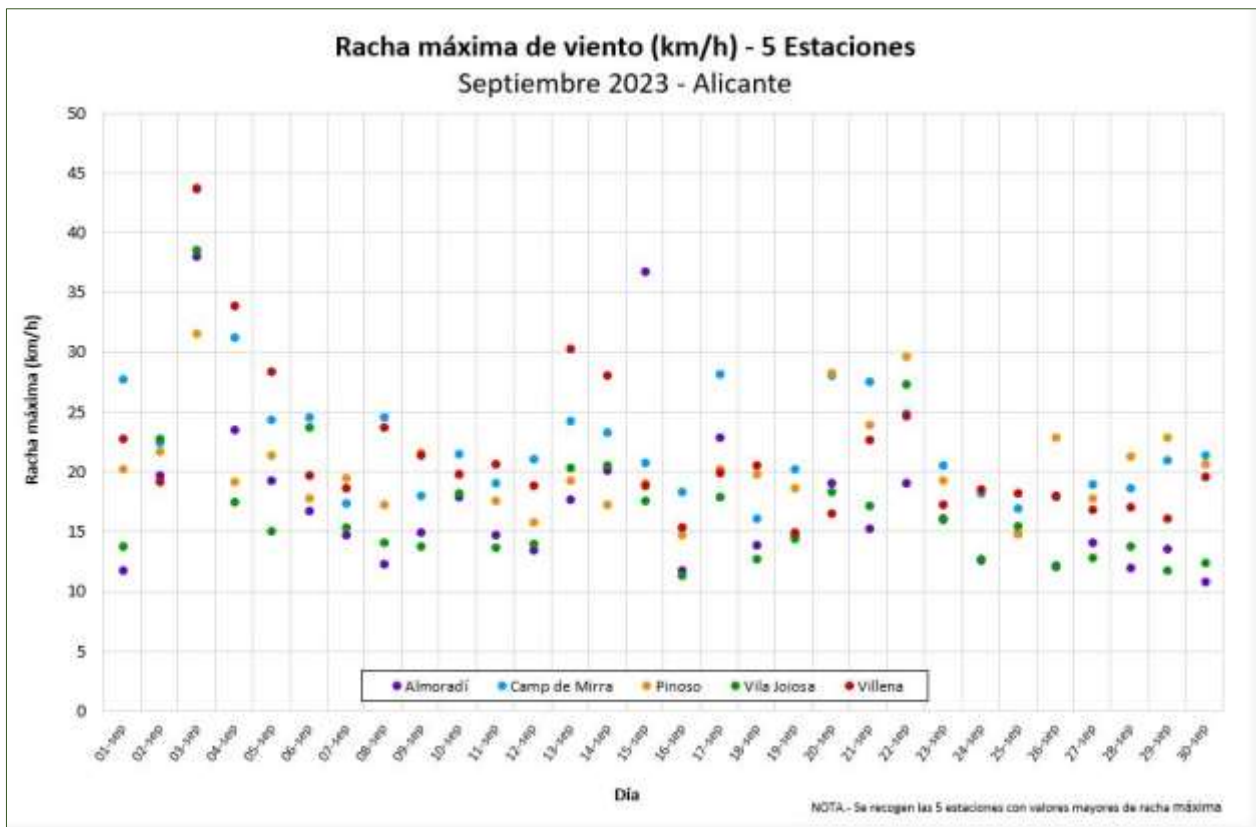
Gràfic 13. Índex de precipitació estandarditzat.²

L'índex de precipitació estandarditzat (SPI) és un índex normalitzat que representa la probabilitat d'ocurrència d'una quantitat de pluja comparada amb la climatologia de precipitació en una certa localització geogràfica i sobre un període llarg de referència. El valor numèric representa el nombre de desviacions estàndard de la precipitació caiguda al llarg del període d'acumulació de què es tracte respecte de la mitjana, una vegada que la distribució original de la precipitació ha sigut transformada a una distribució normal. Els valors negatius representen un dèficit de precipitació, mentre que els valors positius indiquen un superàvit de pluja. La intensitat d'un esdeveniment de sequera es pot classificar d'acord amb la magnitud del valor negatiu de l'SPI, de manera que, com més elevats siguin els valors absoluts de l'índex negatiu, més seriós serà l'esdeveniment (Font: AEMET).

2.5. Vent

En general, les ratxes màximes de vent al llarg de tot el mes van estar per sota dels 35 km/h. El dia més ventós va ser el dia 3 de setembre, en què tres estacions (Camp de Mirra, Villena i Catral) van registrar màximes per damunt dels 40 km/h, especialment l'observatori de Catral, que va assolir els 46,3 km/h.

Gràfic 14. Vent.¹

3. SITUACIÓ DELS EMBASSAMENTS I RECURSOS CIRCULANTS

3.1. Xúquer

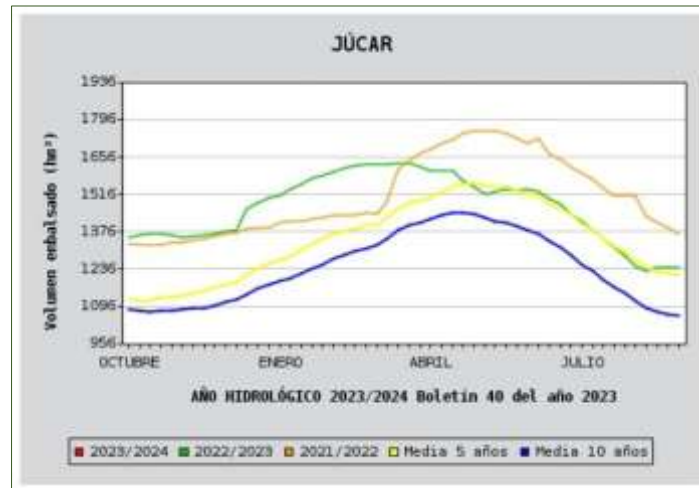
La situació dels embassaments de la conca a la província va presentar els valors següents a 3 d'octubre de 2023:

EMBALSE	CAPACIDAD Hm3	EMBALSADO Hm3	% S/TOTAL	Variación (en Hm3) respecto 25/09/2023
Sistema MARINA BAJA				
AMADORIO	15,8	4,63	29,24%	-0,08
GUADALEST	13,0	7,85	60,40%	-0,19
Sistema SERPIS				
BENIARRES	27,0	12,09	44,76%	-0,31

Quadre 1. Informe estat d'embassaments. ³

Trencant la tendència dels mesos anteriors, el volum d'aigua emmagatzemada en el conjunt d'embassaments del Xúquer va augmentar lleugerament respecte al mes anterior i es va situar en un 45,84 % de la capacitat total.

- **Capacitat total:** 2.698 hm³
- **Embassat a 3 d'octubre de 2023:** 1.237 hm³
- **Superfície/capacitat total:** 45,84 %

Gràfic 15. Volum embassat Xúquer. ⁴

Seguiment d'indicadors d'escassetat

L'índex d'estat d'escassetat (IEE) per a cada unitat territorial d'escassetat (UTE) va ser el següent:

Gràfic 16. Indicador d'escassetat Xúquer.³

La situació al llarg d'un any de les diferents UTE es reflectix en el quadre següent, en què pot observar-se com el mes de setembre totes les unitats territorials provincials es van mantindre en situació de normalitat.

UTE	oct-22	nov-22	dic-22	ene-23	feb-23	mar-23	abr-23	may-23	jun-23	jul-23	ago-23	sep-23
UTE 01. Cenia-Maestrazgo	0,73	0,83	0,58	0,71	0,50	0,56	0,43	0,42	0,46	0,45	0,49	0,70
UTE 02. Mijares-Plana de Castellón	0,76	0,78	0,71	0,67	0,66	0,61	0,53	0,45	0,58	0,58	0,53	0,50
UTE 03. Palancia-Los Valles	0,76	0,69	0,58	0,61	0,62	0,51	0,38	0,34	0,33	0,44	0,33	0,37
UTE 04. Turia	0,89	0,88	0,90	0,86	0,82	0,80	0,71	0,65	0,73	0,75	0,72	0,70
UTE 05. Júcar	0,78	0,72	0,92	0,86	0,83	0,70	0,59	0,54	0,60	0,65	0,70	0,73
UTE 06. Serpis	0,79	0,76	0,68	0,61	0,65	0,58	0,56	0,59	0,67	0,70	0,72	0,71
UTE 07. Marina Alta	0,97	0,94	0,81	0,69	0,71	0,64	0,37	0,38	0,50	0,61	0,63	0,59
UTE 08. Marina Baja	0,75	0,66	0,64	0,56	0,53	0,51	0,47	0,47	0,55	0,58	0,60	0,62
UTE 09. Vinalopó-Alacantí	0,84	0,83	0,84	0,84	0,86	0,42	0,24	0,59	0,64	0,64	0,64	0,66

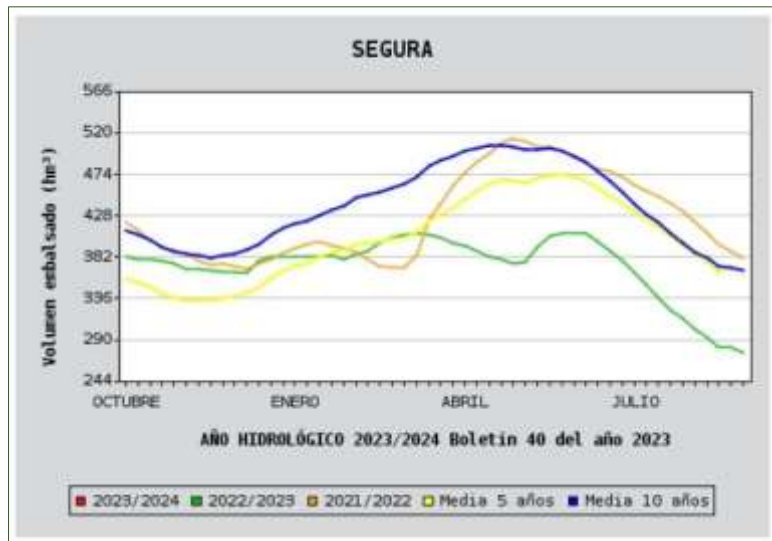
Quadre 2. Situació UTE-Xúquer.³

3.2. Segura

El volum de les reserves del sistema d'embassaments del Segura va descendir un 1,75 % respecte a l'aigua acumulada el mes anterior fins a situar-se en el 23,98 % de la capacitat total, per sota del volum marcat l'any anterior i de la mitjana dels últims 10 anys.

- **Capacitat total:** 1.134 hm³
- **Embassat a 3 d'octubre de 2023:** 272 hm³
- **Superfície/capacitat total:** 23,98 %

Gràfic 17. Volum embassat Segura.⁴

Seguiment d'indicadors d'escassetat

En el mapa següent, així com en el quadre, es pot observar com l'índex d'estat d'escassetat per a l'UTE I (unitat territorial d'escassetat) de la conca del Segura es trobava en estat d'alerta. Per la seua banda, l'UTE III, que abasta una franja marginal del territori provincial, es trobava en estat de normalitat.

Gràfic 18. Índex d'escassetat Segura.⁵

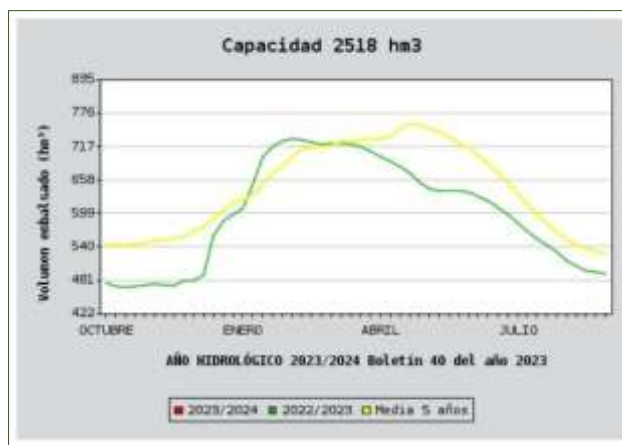

	UNIDAD TERRITORIAL	ÍNDICE	SITUACIÓN	ESCENARIO		
ESCASEZ CONJUNTURAL	UTE I. Principal	0,234	ALERTA	ALERTA	0,288	CUENCA
					0,180	TRASVASE
	UTE II. Cabecera	0,470	PREALERTA	PREALERTA		
	UTE III. Rios MI	0,580	NORMALIDAD	NORMALIDAD		
	UTE IV. Rios MD	0,619	NORMALIDAD	NORMALIDAD		
	GLOBAL	0,234	ALERTA	ALERTA		

Quadre 3. Situació UTE Segura.⁵

3.3. Transvasament Tajo-Segura

El volum d'aigua emmagatzemada en el conjunt d'embassaments Entrepeñas-Buendía a 3 d'octubre era de 487 hm³, lleugerament superior al registrat fa un any i inferior a la mitjana dels últims cinc anys.

Gràfic 19. Volum embassat Entrepeñas-Buendía.⁴

4. DANYS PUNTUALS I SEQUERA EN CULTIUS

El dia 12 a partir de les 17.00 hores es va produir una pedregada en la zona de l'horta tradicional del Baix Segura que va afectar l'àrea entre Beniel i Bigastro en el terme d'Orihuela, i els termes de Bigastro, Jacarilla, Benejúzar, Almoradí, Daya Nueva, el sud de Dolores i San Fulgencio. Els danys es van produir per l'impacte de pedra en cítrics, especialment la llima, així com en algunes hortícoles com la carabassa. Amb una intensitat molt més moderada es van observar danys de menys importància en l'àrea de l'Alt Vinalopó en alguna parcel·la aïllada d'api.

5. ESTAT DELS CULTIUS

5.1. CEREALS DE GRA

Cereals d'hivern

Una vegada finalitzes les últimes recol·leccions, es va iniciar a final de mes la preparació del terreny per a les pròximes plantacions en les diferents comarques productores.

Cereals d'estiu

- **Arròs**

A la Marina Alta, va continuar la sega de l'arròs durant la primera setmana, que va quedar sobre el dia 12 pràcticament finalitzada. La incidència de *Pyricularia*, la competència de males herbes i la incursió de fauna salvatge van reduir sensiblement el rendiment.

Imatge 1. Arròs. 28 d'agost ⁴

Imatge 2. Arròs. 12 de setembre ⁴

Imatge 3. Arròs, fi de la recol·lecció (Pego.6) ²

- **Dacsa**

Al Baix Segura, la recol·lecció de les últimes parcel·les de dacsa per a gra, que va romandre parada a principis de setembre per les pluges, es va reiniciar al final del mes. Mentrestant, al Comtat van concloure els talls de les últimes parcel·les.

- **Melca**

Va començar la recol·lecció d'este cereal en les sembres del Baix Vinalopó.

5.2. Tubèrculs

- **Moniato**

A principis de mes al Baix Segura i al Baix Vinalopó es van frenar les arrancades en la majoria de les parcel·les a conseqüència de les precipitacions abundants. Es van reactivar durant les últimes setmanes al Baix Vinalopó i a la zona de Guardamar, mentre que, en les plantacions localitzades a Orihuela i Almoradí, que es trobaven més retardades, encara no s'havia reiniciat la recol·lecció.

Imatge 4. Moniato (Guardamar) ²

- **Creïlla**

A l'Alt Vinalopó, la creïlla de verdet es trobava en fase de desenvolupament amb un cert grau d'incidència, molt variable entre les diferents parcel·les, de males herbes i afeccions en la fulla, fonamentalment per alternària i mildiu.

Per la seua banda, al Baix Segura i al Baix Vinalopó es va reiniciar l'últim terç del mes la plantació de creïlla de verdet, que va romandre pausada la primera part de setembre a conseqüència de les fortes precipitacions.

Imatge 5. Creïlla de verdet (Villena) ^Z

5.3. Industrials

- **Gira-sol**

A les comarques del Comtat i de l'Alcoià, el cultiu es trobava en plena fase de maduració amb unes bones expectatives de collita, encara que algunes parcel·les que es van sembrar a destemps presentaven un estat deficient. A la zona de l'ermita de Polop es va poder apreciar un lleuger retard respecte a la zona d'Agres-Alfafara.

Imatge 6. Gira-sol (Alcoi) ^Z

5.4. Farratgeres

- **Alfals**

En les plantacions del Baix Segura es va poder observar tant segues en fase de fenificació com paques en espera per a recollir-se i traslladar-se. Al Baix Vinalopó es van reprendre els talls.

Imatge 7. Alfals (Dolores) ²

- **Dacsa**

Va finalitzar al llarg del mes la recol·lecció de dacsa farratgera a la comarca del Baix Segura.

5.5. Hortícoles

- **All**

A l'Alt Vinalopó les plantacions continuaven desenvolupant-se i les labors en el camp se centraven en la realització de tractaments fitosanitaris per al control de males herbes i malalties, fonamentalment rovell, a més de birbades manuals.

Imatge 8. All (Villena) ²

- **Carxofa**

A principi de mes al Baix Segura va concloure el trasplantament de carxofa de mota, mentre que la plantació de soques es va mantindre fins a finals de setembre. Es va poder constatar que, mentre que les plantes de planter presentaven una gran uniformitat, la reposició de soques no evolucionades de les plantacions més precoces va haver de retardar-se a causa de l'aigua acumulada en els episodis de pluja.

Al Baix Vinalopó va finalitzar el trasplantament de carxofa de mota i la plantació de soques, mentre que les plantacions de final d'estiu assolixen una altura entre 20 cm i 40 cm.

Per la seua banda, al Vinalopó Mitjà les noves plantacions, realitzades entre primers de juliol i agost, continuaven amb un desenvolupament vegetatiu correcte sense grans problemes fitosanitaris.

Finalment, a l'Alacantí es va realitzar la plantació d'esqueixos de manera escalonada als municipis de Mutxamel i Alacant.

Imatge 9. Carxofa (Guardamar) ⁸

Imatge 10 Carxofa (Alacant) ¹⁰

- **Api**

En les plantacions del Baix Segura van continuar les operacions de preparació del terreny amb la formació d'altiplans i encoixinat, així com els trasplantaments en les parcel·les més avançades de Pilar de la Horadada. Per la seua banda, a l'Alt Vinalopó continuava la recol·lecció, amb incidències puntuals degudes a la pedra.

També es va poder apreciar una incidència important d'erugues i malalties de fulla, sobretot *Septoria* i *Cercospora*, a més d'una presència important de males herbes en alguna de les parcel·les, fonamentalment jòncera i "tomatito".

Imatge 11. Api (Pilar de la Horadada)⁸

Imatge 12. Api (Villena)⁷

- **Albergina**

Al Baix Segura, la producció de tall era alta en les poques plantacions a l'aire lliure que romanien sense recol·lectar. Va destacar el calibre M amb una qualitat apropiada i un color òptim. D'altra banda, al Baix Vinalopó hi havia menys disponibilitat de tall en les plantacions a l'aire lliure per ser pròxima la fi de la campanya, amb un augment de segones qualitats i un predomini del calibre P amb deficiències de color en la pell. En la proporció xicoteta de primeres qualitats destacaven els calibres M-P amb un color apropiat de la pell. Al mateix temps, es va iniciar la recol·lecció de noves plantacions d'hivernacle amb una destacada quantitat de calibre G amb una qualitat apropiada i un color de pell òptim.

Imatge 13. Albergina (Elx)¹¹

- **Bròquil**

Al Baix Segura, es va iniciar la plantació, mentre que a l'Alt Vinalopó van continuar els trasplantaments a bon ritme amb algunes falles de nascència a conseqüència de les elevades temperatures o problemes en el reg.

Per la seua banda, al Vinalopó Mitjà es van realitzar noves plantacions en terrenys anteriorment ocupats per pimentó, al mateix temps que prosseguia el desenvolupament de les plantades a la fi d'agost, afavorides per les pluges de l'inici del mes.

Imatge 14. Bròquil²

- **Carabasseta**

Al Baix Vinalopó va finalitzar la campanya de carabasseta en la majoria de les plantacions amb una disponibilitat de tall molt baix durant els últims dies, amb predomini del calibre M de dimensions adequades i deficiències lleugeres per virosi.

- **Carabassa**

A la Foia de Castalla va continuar la recol·lecció de carabasses cabell d'àngel; després de la calor de l'estiu, les temperatures més suaus de setembre van propiciar que les plantes recuperaren el vigor, tornaren a florir i quallaren els fruits.

Per la seua banda, al Baix Segura i al Baix Vinalopó va concloure a final de mes la recollida de carabasses de tipus cacauet en la majoria de les parcel·les amb una disminució de la grandària en l'últim tall, i la resta van mantindre unes dimensions adequades.

A l'Alt Vinalopó es va iniciar la collita de les primeres parcel·les de carabassa cacauet mentre continuava el desenvolupament de la resta de varietats amb les flors i els fruits quallats recentment. Al Vinalopó Mitjà continuaren els talls.

Imatge 15. Carabassa (Castalla) ²

- **Ceba**

Les plantacions realitzades a l'agost a Aspe i al Fondó de les Neus al Vinalopó Mitjà van continuar amb un desenvolupament normal. Es va poder observar la realització de tractaments preventius contra el míldiu.

Per la seua banda, a l'Alt Vinalopó es va iniciar la recol·lecció marcada per les incidències provocades per les altes temperatures i la presència elevada de males herbes.

Imatge 16. Ceba seca (Villena) ²

- **Xirivia**

El cultiu es trobava en plena fase de recol·lecció a l'Alt Vinalopó. Els danys més greus van ser la necrosi en les arrels provocada per nematodes amb una certa importància en algunes parcel·les.

Imatge 17. Xirivia (Biar) ²

- **Col**

A l'Alt Vinalopó el cultiu es trobava en fase de desenvolupament i recol·lecció. La producció estava afectada per incidències d'índole diversa. Així, en algunes parcel·les es van registrar pèrdues ocasionades per pedra, mentre que unes altres estaven afectades per les altes temperatures que provocaven que un cert nombre de plantes quedaren cegues o amb diversos caps. També es van apreciar danys per arnes i erugues.

Imatge 18. Col llisa (Biar) ²

- **Floricol**

Al Baix Segura i al Baix Vinalopó es van realitzar des de començaments de mes els primers trasplantaments de floricol i romanesco, mentre que a l'Alt Vinalopó s'observaven les primeres inflorescències en les parcel·les trasplantades el mes passat. Estes mostraven un bon estat sanitari general, encara que amb alguna incidència d'erugues i arna i una presència important de males herbes.

Per la seua banda, a la comarca de l'Alacantí es va efectuar la plantació d'esqueixos de manera escalonada en la zona d'Alacant.

Imatge 19. Floricol (Orihuela) ²

- **Espàrrec**

En les plantacions de l'Alt Vinalopó el cultiu es trobava en fase de desenvolupament amb vegetació en la part aèria per a l'acumulació de reserves per a la pròxima campanya.

- **Espinacs**

A l'Alt Vinalopó es va iniciar la sembra de les primeres parcel·les d'espinaç.

- **Fava**

A principi de mes va començar al Baix Vinalopó la plantació.

- **Fesol**

Al Baix Vinalopó el cultiu va continuar desenvolupant-se sense incidències destacables.

- **Encisam**

Al Baix Segura i a l'Alt Vinalopó es va iniciar la plantació de diferents varietats d'encisam.

Imatge 20. Encisam iceberg (Villena) ²

Imatge 21. Encisam baby (Villena) ²

- **Meló**

Al Baix Vinalopó va finalitzar la recol·lecció de les últimes parcel·les que romanien sense collir, principalment per problemes amb la grandària del fruit. Una vegada efectuada la recol·lecció es va procedir a la rompuda i el llaurat del terreny per a preparar-lo per als cultius d'hivern.

- **Napicol**

El cultiu es trobava en fase de creixement a l'Alt Vinalopó. S'hi van aplicar herbicides. S'hi van poder observar danys ocasionats per erugues.

- **Nap**

A l'Alt Vinalopó van finalitzar les sèmres i va continuar la recol·lecció amb bona qualitat dels fruits i sense afeccions d'importància.

- **Cogombre**

Al Baix Segura i al Baix Vinalopó es va iniciar la recol·lecció de noves plantacions d'hivernacle, amb un augment progressiu de la disponibilitat al llarg del mes amb unes dimensions apropiades i una qualitat òptima.

- **Pimentó**

Al Baix Segura es van donar per finalitzades les campanyes de pimentó italià i lamuyo, i en la majoria dels hivernacles s'estaven realitzant desinfeccions per solarització al mateix temps que s'iniciaven les primeres plantacions de pimentons de la nova temporada.

Per la seua banda, al Baix Vinalopó i a l'Alt Vinalopó prosseguia la recol·lecció de les parcel·les a l'aire lliure; hi destaquen les plantacions de vitet al Molar d'Elx i les de pimentó de bola a la zona de Villena. La producció de tall de pimentó italià es va mantindre en el camp d'Elx amb una proporció important de fruits de segona qualitat, deformats i amb una grandària xicoteta. Quant al Vinalopó Mitjà, es va iniciar la recollida de les noves plantacions de pimentó italià, que es van mantindre a final de mes.

- **Tomaca**

Al Baix Segura va finalitzar la campanya de tomaca costellada a l'aire lliure amb una producció de tall baixa i amb predomini dels calibres M i G, que eren tallats amb una maduresa insuficient a fi de conservar-ne la consistència. Es va iniciar la recol·lecció d'hivernacle amb una disponibilitat de tall baixa i un predomini dels calibres G – GG amb qualitat apropiada. A més, a principi de mes va concloure la campanya de la tomaca redona llisa.

Per la seua banda, al Baix Vinalopó va finalitzar la recol·lecció de la tomaca costellada a l'aire lliure i es va iniciar la collita de noves plantacions d'hivernacle marcades per una escassa disponibilitat de tall degut, fonamentalment, al quallat insuficient a conseqüència de les temperatures elevades de juliol i agost. Durant els primers talls els fruits mostraven una qualitat irregular i algunes deficiències en el color, en canvi a final de mes la majoria de les peces van presentar un color apropiat i una qualitat òptima amb predomini dels calibres G – GG.

També al Baix Vinalopó va finalitzar la campanya de tomaca Mutxamel, mentre que la quantitat de tall de la varietat redona llisa fou baixa, amb una disminució progressiva de la qualitat i el calibre. Va destacar el calibre M amb deficiències de consistència i una maduresa irregular.

- **Carlota**

A l'Alt Vinalopó el cultiu es trobava en plena fase de recol·lecció amb uns rendiments condicionats per les altes temperatures que es van donar al final de la primavera i a l'estiu. Les afeccions més grans es van donar en malalties de fulla. A més, de manera excepcional, enguany es va apreciar una presència més elevada d'oïdi que d'alternària. També es van veure danys ocasionats per erugues i problemes puntuals de nematodes en algunes de les parcel·les.

Imatge 22. Carlota (Villena)²

5.6. Cítrics

• El Baix Segura

Van continuar efectuant-se podes generalitzades en les llimeres. Cal assenyalar els danys provocats per graníssol localitzats en el marge esquerre del riu Segura entre els municipis d'Almoradí i Orihuela.

La situació de la campanya de cítrics de la comarca es reflecteix a continuació:

Esp. ^a	Varietat	Recol·lecció ^b			Observacions
		1	15	30	
MR	<i>Clemenrubí</i>		I	C	Setembre va concloure amb un 5 % de la producció collida amb un ritme de tall baix per no tindre la majoria de les fruites un color apropiat per a recol·lectar-les.
MR	<i>Orogrós</i>			I	Va finalitzar el mes amb un 4 % de la recol·lecció completada amb un ritme de tall baix.
LL	<i>Verna tardana</i>	C	C	C	Es va aconseguir el 70 % dels fruits recollits amb un increment del ritme de tall durant l'última setmana. En la primera meitat del mes, s'agafaven els fruits amb bona grandària comercial i es deixaven sense agafar les segones qualitats més els rebutjos.
LL	<i>Fina</i>	I	C	C	Es va iniciar la recol·lecció, amb escassa activitat de la primera passada en les parcel·les més precoces, amb un increment del ritme de recol·lecció durant l'última setmana.

a. Espècie: MR (mandariner), TR (taronger) i LL (llimera).
b. Estat de la recol·lecció a principi de mes (1), a mitjan mes (15) i a final de mes (30): I (inici de la recol·lecció), C (la recol·lecció continua) i F (fi de la recol·lecció).

Quadre 4. Situació de la campanya de cítrics a la comarca del Baix Segura²

• Marina Alta

Va continuar la trituració de restes de poda, així com l'aplicació d'herbicides i tractaments contra la mosca blanca, el poll roig, l'aranya roja i el cotonet dels cítrics, i de preventius contra l'alternària en la clemenvilla.

A continuació, es recull la situació de la campanya de cítrics a la comarca.

Esp. ^a	Varietat	Recol·lecció ^b			Observacions
		1	15	30	
MR	<i>Marisol</i>			I	Es va iniciar la recol·lecció a arbre net en algunes de les plantacions en les zones més precoces.

MR	Satsuma iwasaki	C	F		Va finalitzar la recol·lecció de l'últim passe amb destinació a cambres de desverdiment.
MR	Satsuma okitsu		I	C	En les últimes setmanes es va incrementar l'activitat de recol·lecció en tota la comarca, es va collir a arbre net en les parcel·les més precoces i la primera passada en la resta. La fruita tenia un calibre adequat i un color no apte per a comercialitzar-se, per la qual cosa es va introduir en la cambra de desverdiment.
<p>a. Espècie: MR (mandariner), TR (taronger) i LL (llimera).</p> <p>b. Estat de la recol·lecció a principi de mes (1), a mitjan mes (15) i a final de mes (30): I (inici de la recol·lecció), C (la recol·lecció continua) i F (fi de la recol·lecció).</p>					

Quadre 5. Situació de la campanya de cítrics a la comarca de la Marina Alta²

- **L'Alacantí**

En clementines i híbrids es van realitzar diversos tractaments per a millorar l'engreixament i per a evitar la caiguda i el clevillat dels fruits.

Tant en tarongers com en mandariners es va poder apreciar, en general, una bona collita, superior a la de l'any passat amb un estat sanitari de l'arbratge adequat.

- **El Baix Vinalopó**

Va continuar l'engreixament i la maduració de les diferents varietats de cítrics, i està prevista la recol·lecció a final de setembre de les mandarines orogrós, clemenrubí o clemenules.

Pel que fa a les llimes, es van collir al llarg de tot el mes les tardanes de verna, mentre que s'iniciava la recollida de fina.

- **La Marina Baixa**

Va començar la recol·lecció de llima fina mentre que prosseguia la maduració de les diferents varietats de taronges i mandarines.

Imatge 23. Llima fina (Albatera) ^Z

Imatge 24. Llima fina. Detall (Albatera) ^Z

Imatge 25. Navelina (Albatera) ^Z

Imatge 26. Navelina. Detall (Albatera) ^Z

Imatge 27. Okitsu (Pego) ^Z

Imatge 28. Okitsu. Detall (Pego) ^Z

5.7. Fruiters de fruit carnós

- **Alvocater**

A la Marina Baixa els fruits es trobaven pròxims a la seua collita, que estava prevista per al mes d'octubre amb la varietat Bacon. Cal assenyalar que, afavorit per les pluges, es va observar un increment de la incidència de *Botryosphaeria*.

De la mateixa manera, al Baix Vinalopó els fruits van assolir pràcticament la seua grandària definitiva i s'últimava la recol·lecció.

Imatge 29. Alvocat (Callosa d'en Sarrià) ¹²

- **Albercoquer**

En les plantacions del Vinalopó Mitjà i de l'Alt Vinalopó, una vegada finalitzada la recol·lecció, es van iniciar les podes.

- **Caqui**

Al Baix Vinalopó i a la Marina Baixa les fruites seguien desenvolupant-se i van iniciar el canvi de color. En esta última comarca s'apuntava el poc calibre dels fruits.

Imatge 30. Caqui (Pego) ^Z

- **Cirerer**

A l'Alt Vinalopó va començar a realitzar-se la prepoda i l'aplicació d'abonament de cara a la pròxima campanya, així com tractaments contra el perdigonat i el cuc capgròs en les parcel·les on se n'advertia la presència.

Imatge 31. Cirerer (Vall de Gallinera) ^Z

- **Prunera**

Va finalitzar la recol·lecció a l'Alacantí i a l'Alt Vinalopó, on s'apuntava una bona producció, qualitat i grandària, malgrat alguna incidència de mosca en la part final del cicle.

- **Magraner**

Al Baix Vinalopó es va completar a final de mes, amb un bon ritme de tall, la recollida de la varietat acco. Una part important de la fruita es va deixar en el camp per no ser apta per a comercialitzar-se a causa d'afeccions de barreneta en la corona. A més, un percentatge important de la producció es va enviar a indústria per tindre molt poca grandària o una qualitat insuficient com per a comercialitzar-se en fresc. En el 65 % dels fruits recollits van destacar els calibres 15 – 20 i la resta es van repartir amb el 20 % del calibre 12, el 10 % del 25 i el 5 % del 10. Per la seua banda, la magrana mollar pràcticament va aconseguir el seu color i grandària òptima i s'esperava l'inici de la recol·lecció per als primers dies d'octubre. S'apuntava una incidència de llampadura de fins al 25 %, així com una baixada de producció per alternària i un percentatge apreciable de fruita caiguda a terra a conseqüència de les altes temperatures. Mentrestant, va començar la recol·lecció de les varietats wonderful i valenciana, quasi finalitzada quan va acabar el mes; s'hi va observar una afecció alta d'alternària i defectes en la pell que obligaven a destinar com a segona qualitat la fruita. En el 40 % dels fruits recollits va destacar el calibre 15 i les altres grandàries es repartien en un 20 % de calibre 20, un 20 % de 24, un 15 % de calibre 12 i un 5 % de calibre 10.

Quant al Baix Segura, va finalitzar la collita de les varietats roges primerenques i prosseguia el tall de valenciana, que s'havia iniciat a mitjan mes. A més, la magrana mollar va continuar desenvolupant-se. Finalment, a l'Alacantí el cultiu prosseguia amb la seua evolució amb un creixement irregular i un bon aspecte afavorit amb les pluges caigudes al setembre.

Imatge 32. Magrana (Albatera) ^Z

Imatge 33. Magrana (Agost) ^Z

- **Figuera**

Al Baix Vinalopó es va realitzar al començament del mes la recol·lecció de les últimes parcel·les, després de la qual els arbres van començar el seu període de senescència i repòs vegetatiu.

Imatge 34. Figuera (Elx) ¹¹

- **Pomera**

A l'Alt Vinalopó s'efectuava la recol·lecció de les varietats golden, fuji i granny smith, lleugerament avançades respecte a campanyes anteriors. Els fruits presentaven una bona grandària i qualitat amb algunes parcel·les afectades per cops de calor. No es van registrar incidències sanitàries destacades, excepte alguns problemes d'alternària localitzats, principalment en ecològic, així com danys puntuals de mosca i provocats per ocells.

Per la seua banda, a l'Alcoià va concloure a la fi de mes, amb una qualitat apropiada i un augment del color de la pell, la recol·lecció de starring, al mateix temps que s'iniciava la collita de fuji, roja de Beneixama, verda donzella i de perelló, igual que a l'Alacantí en la zona de la Sarga.

Imatge 35. Pomera (Xixona) ¹⁰

- **Bresquillera i paraguaia**

Al Comtat i a l'Alcoià va continuar la recol·lecció de la varietat calante amb un avançament d'entre una i dues setmanes respecte a l'any passat.

A l'Alt Vinalopó va finalitzar la campanya de paraguaia. A mesura que es completaven les recol·leccions es procedia a realitzar labors de manteniment de cara a la pròxima campanya.

Quant als nectariners situats al Baix Segura, estos continuaven desenvolupant-se sense incidències destacades mentre que a l'Alacantí s'iniciava la recol·lecció.

Imatge 36. Bresquilla (Benifallim) ¹²

- **Nispro**

A la Marina Baixa es va iniciar la poda de l'arbratge, el qual presentava un bon desenvolupament gràcies a les últimes pluges caigudes.

Imatge 37. Nispro. Floració (Callosa d'en Sarrià) ¹²

- **Palmera**

Al Baix Vinalopó continuava la recol·lecció de dàtils en les parcel·les dedicades a produir-ne.

- **Perera**

A l'Alt Vinalopó va continuar la campanya d'algunes de les varietats més tardanes amb bon estat sanitari, a excepció d'una certa incidència de *Ceratitis*.

Imatge 38. Perera de nova plantació (Monòver) ¹⁴

5.8. Fruiters de fruita seca: ametler

Va finalitzar la recol·lecció a les comarques interiors i del sud de la província; es confirma una baixada important de producció, influïda pel baix nombre de fruits, per la grandària xicoteta de l'ametla, que en alguns casos obligava a realitzar la collita manualment, ja que les màquines recol·lectores no eren capaces de pelar el fruit, i pel baix rendiment en llavor.

Per la seua banda, a les comarques septentrionals de la Marina Alta, de la Marina Baixa, del Comtat i de l'Alcoià continuaven les tasques de recollida.

Imatge 39. Ametler (Ibi) ¹⁵

Imatge 40. Ametler (Salinas) ⁹

5.9. Vinya

- **Vinya de vinificació**

Al Vinalopó Mitjà el dia 1 de setembre s'iniciava la verema manual de les varietats chardonnay i shiraz, encara que va haver de paraitzar-se el dia 2 amb l'arribada de les pluges. En la segona setmana va romandre paralitzada, a causa de la falta de grau alcohòlic, tant en les varietats més precoces com en les més tardanes com la monastrell. Esta va iniciar la recol·lecció a mitjan mes, i es va prolongar al llarg d'este en les zones de producció principals de la comarca. La verema, avançada una setmana respecte a una campanya normal, presentava una baixada generalitzada de la producció, a més d'un desenvolupament molt irregular en la maduració del raïm. Cal ressaltar l'atac significatiu de mosquit verd, que va provocar la defoliació d'alguns dels ceps que es trobaven sense fulles en el moment de la recol·lecció.

Per la seua banda, a final de mes a l'Alt Vinalopó la recol·lecció estava pràcticament finalitzada en totes les varietats, amb una disminució significativa de la producció, marcada per la falta de brotada de les varietats tintoreres i per la grandària xicoteta del raïm.

Imatge 41. Raïm monastrell (Villena) ²

- **Vinya de taula**

Al Vinalopó Mitjà recol·lecció de la varietat Doña María va assolir un 65 % de la producció a final de mes. Els raïms tenien una qualitat òptima amb un increment progressiu de la proporció de granulla en les parcel·les afectades per podridura fins a assolir una mitjana entre el 23 % el 25 %. En alguna de les parcel·les es deixava una part dels raïms sense agafar a causa d'un augment dels grans amb danys d'ungla.

Per a l'última setmana de setembre s'havia recol·lectat un 50-60 % de la varietat red globe amb un increment final de la incidència de podridura per danys de clivellat i un augment de la proporció de granulla.

Per la seua banda, es va mantindre el ritme de tall de la varietat ideal, que va arribar al 60-70 % de recol·lecció, amb una baixa proporció de raïms afectats per podridura. De la mateixa manera, prosseguia la verema d'Aledo i de les apirenes, amb un increment del ritme de tall d'estes últimes.

En l'últim terç de setembre va finalitzar a la comarca de la Marina Alta la collita per a consum en fresc de moscatell romà a causa d'un augment notable de la quantitat de raïms que presentaven deficiències per excés de maduresa i menys qualitat, per la qual cosa foren destinats a vinificació.

Mentrestant, a les comarques de l'Alacantí, de l'Alt Vinalopó i del Baix Vinalopó continuaven les labors de recollida, a vegades alentida per les pluges, de les diferents varietats.

Imatge 42. Raïm de taula varietat Aledo (Agost) ²

Imatge 43. Raïm de taula varietat crimson (Monòver) ²

- **Vivers de vinya**

Els viviers situats a la comarca de l'Alt Vinalopó van continuar desenvolupant-se amb les diferents varietats de vinya sense incidències significatives.

5.10. Olivar

Al Comtat i a l'Alcoià els fruits van assolir la grandària final i en varietats com la blanqueta es podia observar l'aparició del color blanquinós característic que la defineix. Es va observar la realització de desbrossaments i treballs d'eliminació de brots en la base dels troncs amb l'objectiu de facilitar les tasques de recol·lecció pròximes, així com tractaments fitosanitaris contra la *Bactrocera oleae*.

De la mateixa manera, en les plantacions de l'Alt Vinalopó ja es podia apreciar el canvi de color en algunes de les varietats. En general, s'observava una producció escassa, a excepció de les plantacions joves o de regadiu, en què els rendiments eren més elevats. Cal indicar que, a

conseqüència de la baixa producció, l'aplicació de fitosanitaris contra la mosca de l'olivera ha sigut més deficient que en campanyes anteriors en algunes parcel·les i s'han observat més incidències.

Al Vinalopó Mitjà l'expectativa de la campanya era igualment baixa i l'inici estava previst per a mitjan octubre. Els fruits escassos presentaven una bona grandària i qualitat i, en general, no s'apreciaven danys per la mosca.

En la resta de les comarques productores el cultiu es trobava en la fase final de desenvolupament i mostrava el canvi de color poques setmanes abans de l'inici de la recol·lecció. En general, es podia apreciar la diferència de producció de les diverses plantacions segons el mètode de producció. Per la seua banda, a l'Alacantí s'estimava una producció similar a la campanya passada i a la Marina Baixa s'esperava una reducció gran.

Imatge 44. Olivar (Beneixama) ²

5.11. Garrofera

El cultiu es trobava en plena fase de recol·lecció a les comarques de la Marina Alta, la Marina Baixa, l'Alacantí i el Baix Vinalopó.

**Secció d'Estudis Agraris.
Octubre 2023**

6. Annexos

6.1. Índex de gràfics

Gràfic 1. Resum d'indicador. ¹	4
Gràfic 2. Temperatures mitjanes. ¹	4
Gràfic 3. Temperatures màximes. ¹	5
Gràfic 4. Temperatures mínimes. ¹	5
Gràfic 5. Temperatures diàries. ¹	6
Gràfic 6. Temperatures per estació. ¹	6
Gràfic 7. Precipitació mensual. ¹	7
Gràfic 8. Precipitació diària. ¹	7
Gràfic 9. Precipitació acumulada. ²	8
Gràfic 10. Precipitació acumulada per estació. ¹	8
Gràfic 11. Precipitació any agrícola. ¹	9
Gràfic 12. Reserva hídrica del sòl. ²	9
Gràfic 13. Índex de precipitació estandarditzat. ²	10
Gràfic 14. Vent. ¹	11
Gràfic 15. Volum embassat Xúquer. ⁴	12
Gràfic 16. Indicador d'escassetat Xúquer. ³	13
Gràfic 17. Volum embassat Segura. ⁴	14
Gràfic 18. Índex d'escassetat Segura. ⁵	14
Gràfic 19. Volum embassat Entrepeñas-Buendía. ⁴	15

6.2. Índex de quadres

Quadre 1. Informe estat d'embassaments. ³	12
Quadre 2. Situació UTE-Xúquer. ³	13
Quadre 3. Situació UTE Segura. ⁵	15
Quadre 4. Situació de la campanya de cítrics a la comarca del Baix Segura ⁷	28
Quadre 5. Situació de la campanya de cítrics a la comarca de la Marina Alta ⁷	29

6.3. Índex d'imatges

Imatge 1. Arròs. 28 d'agost ⁶	16
Imatge 2. Arròs. 12 de setembre ⁶	16
Imatge 3. Arròs, fi de la recol·lecció (Pego). ⁶ ⁷	16
Imatge 4. Moniato (Guardamar) ⁸	17
Imatge 5. Creïlla de verdet (Villena) ⁷	18
Imatge 6. Gira-sol (Alcoi) ⁷	18
Imatge 7. Alfals (Dolores) ⁸	19
Imatge 8. All (Villena) ⁹	19

Imatge 9. Carxofa (Guardamar) ⁸	20
Imatge 10 Carxofa (Alacant) ¹⁰	20
Imatge 11. Api (Pilar de la Horadada) ⁸	21
Imatge 12. Api (Villena) ⁷	21
Imatge 13. Albergina (Elx) ¹¹	21
Imatge 14. Bròquil ⁷	22
Imatge 15. Carabassa (Castalla) ⁹	23
Imatge 16. Ceba seca (Villena) ⁹	23
Imatge 17. Xirivia (Biar) ⁷	24
Imatge 18. Col llisa (Biar) ⁹	24
Imatge 19. Floricol (Orihuela) ⁸	25
Imatge 20. Encisam iceberg (Villena) ⁹	26
Imatge 21. Encisam baby (Villena) ⁹	26
Imatge 22. Carlota (Villena) ⁷	27
Imatge 23. Lima fina (Albatera) ⁷	30
Imatge 24. Lima fina. Detall (Albatera) ⁷	30
Imatge 25. Navelina (Albatera) ⁷	30
Imatge 26. Navelina. Detall (Albatera) ⁷	30
Imatge 27. Okitsu (Pego) ⁷	30
Imatge 28. Okitsu. Detall (Pego) ⁷	30
Imatge 29. Alvocat (Callosa d'en Sarrià) ¹²	31
Imatge 30. Caqui (Pego) ⁷	32
Imatge 31. Cirerer (Vall de Gallinera) ⁷	32
Imatge 32. Magrana (Albatera) ⁷	33
Imatge 33. Magrana (Agost) ⁷	33
Imatge 34. Figuera (Elx) ¹¹	34
Imatge 35. Pomera (Xixona) ¹⁰	34
Imatge 36. Bresquilla (Benifallim) ¹³	35
Imatge 37. Nispro. Floració (Callosa d'en Sarrià) ¹²	35
Imatge 38. Perera de nova plantació (Monòver) ¹⁴	36
Imatge 39. Ametler (Ibi) ¹³	36
Imatge 40. Ametler (Salinas) ⁹	36
Imatge 41. Raïm monastrell (Villena) ⁷	37
Imatge 42. Raïm de taula varietat Aledo (Agost) ⁷	38
Imatge 43. Raïm de taula varietat crimson (Monòver) ⁹	38
Imatge 44. Olivar (Beneixama) ⁷	39

6.4. Fonts

1. Font: elaboració pròpia a partir de dades de la xarxa SIAR
2. Font: AEMET. Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic.
3. Font: CHX (Confederació Hidrogràfica del Xúquer).
4. Font: Butlletí hidrogràfic. Ministeri per a la Transició Ecològica i el Repte Demogràfic.

5. Font: índexs i informes de seguiment de la sequera de la Confederació Hidrogràfica del Segura
6. Font: EO-Browser-ESA
7. Font: SEA Alacant
8. Font: OCA del Baix Segura
9. Font: OCA de l'Alt Vinalopó.
10. Font: OCA de l'Alacantí.
11. Font: OCA del Baix Vinalopó
12. Font: OCA de la Marina Baixa
13. Font: OCA del Comtat - l'Alcoià
14. Font: OCA del Vinalopó Mitjà